

KÉTNYELVŰ KLASSIKUS KÖNYVTÁR
48. SZÁM

12.217/
48

GOURMONT

A KIRÁLYNÉ KEZEI MAINS DE REINE

AZ EREDETI TELJES SZÖVEG ÉS HŰ MAGYAR FORDÍTÁSA

FRANCIÁBÓL FORDÍTOTTA
B. BALOGH VILMA

BUDAPEST, 1921. LANTOS KIADÁSA

12.214 / 48

Remy de Gourmont.

Remy de Gourmont 1858-ban született régi művész-családból. Eleinte a Bibliothèque nationale-ban teljesített szolgálatot, honnan azonban néhány évi szolgálat után elbocsátották egy ujságcikke miatt, melyet a hivatalos hazafiság nem akart bevenni. A 90-es évek elején már a modern írók között találjuk, akik a *Mercure de France* c. folyóirat körül csoportosultak. Egyidőben ujságírással is foglalkozott; napilapokban jelentek meg első novellái, melyeket később *D'un pays lointain* (Távoli országból) és *Histoires magiques* (Magikus történetek) c. kötetekben összegyűjtött. (Ezekből való az itt közölt két elbeszélés.) Ezek a novellák, mint a szimbolikus irány követőjét mutatják, ugyancsak első verskötetei, *Litanies de la Rose* (A róza litániái), mely prózai költeményeket tartalmaz, és a *Hiéroglyphes* című. Későbbi versei, így a *Simone* című kötet, már inkább egy friss, naturalisztikus impresszionizmus felé hajlanak. Remy de Gourmont egyébként igen sokoldalú író, a már említett műfajokon kívül nemcsak a regényt és a drámát művelte, hanem kiváló kritikai, irodalomtörténeti, filológiai és esztétikai művei is jelentek meg, sőt természettudományi kérdésekkel is foglalkozott. A *Physique de l'Amour* (A szerelem fizikája) nálunk is sokat olvasott

könyv. Regényei közül a levélalakban írott *Songe d'une femme* (Egy asszony álma) érdemel figyelmet. Kortörténeti szempontból legérdekesebbek irodalmi arcképei, melyekben kartársait, főként a szimbolista költőket mutatja be. A két *Libre des Masques* (Álarcok könyve), továbbá a *Promenades littéraires* (Irodalmi séták) két sorozata nélkülözhetetlen mindazok számára, akik a modern francia költészettel közelebbről meg akarnak ismerkedni. Említésre méltók még esztétikai művei, melyek főként a francia stílus kérdéseivel foglalkoznak és számos érdekes és találó megfigyelést tartalmaznak, így a *L'Esthétique de la Langue française* (A francia nyelv esztétikája). *Le problème du Style* (A stílus problémája) és a *Culture des Idées* (Az eszmék kulturája). Az utóbbi magyarra is le van fordítva. Remy de Gourmont egyike a modern francia irodalom legjelentősebb képviselőinek, kit nem minden ok nélkül állítottak Anatole France mellé.

(K. Gy.)

A KIRÁLYNÉ KEZEI
MAINS DE REINE

Mains de Reine.

Après le repas de midi, spectacle donné à la cour, rigoureux cérémonial où il fallait offrir à l'admiration courtesane des gestes souverains et des grâces inimitables, le roi et la reine se reposaient dans une intime solitude. Leur coin favori était un petit pavillon qui s'élevait sur le grand canal; c'était un lieu merveilleusement mélancolique: on n'y entendait que la plainte monotone des tristes peupliers et parfois le bruit de la bataille des ailes blanches contre les ailes noires, — cygnes qui disaient en vain le mystère inexprimé par la paix visible.

En entrant dans la chambre réservée, où de longs couloirs les avaient conduits, le roi et la reine trouvaient encore la table mise, repas non plus d'apparat, simple goûter qui n'avait de royal que la fantaisie des mets, la rareté des fruits, la fabuleuse vieillesse des vins:¹⁾ langues de flamant rose fumées au bois de genévrier, pêches d'Asie pas plus grosses que des noix, vin de Galilée, des vignes bénies par Jésus. Mais depuis quelque temps, ils avaient moins de plaisir à faire la dinette en cachette, et souvent, sans même regarder la petite table, la reine se mettait à tresser des fils de soie, silencieusement.

Il y avait des semaines déjà que la reine maniait les fils de soie et que le singulier ouvrage occupait le

A királyné kezei.

A déli lakoma után, mely az udvarnak adott látványosság, szigorú szertartás volt, ahol az udvaroncok bámulata számára felséges gesztusokat és utánoszhatatlan bájt kellett nyújtani, a király és a királyné meghitt magányosságban pihentek. Kedves zugocskájuk egy kis kertiház volt, mely a nagy csatorna fölött emelkedett; csodálatosan melankolikus hely volt ez: csak a szomorú nyárfák egyhangú panasza hallatszott és néha a fehér szárnyak harcának zaja a fekete szárnyak ellen — hattyuk, melyek hiába jelezték a látható csönd által ki nem fejezett misztériumot.

Mikor beléptek a fönntartott szobába, ahová hosszú folyosók vezették őket, a király és a királyné még terített asztalt találtak, minden pompa nélküli lakomát, egyszerű ozsonnát, melyben semmi sem volt királyi, csupán a fantasztikus fogások, a ritka gyümölcsök, a mesés öregségű borok: borókafán füstölt rózsaszínű flamingó-nyelv, diónál nem husosabb ázsiai barack, galileai bor, a Jézustól megáldott szőlőlőkből. De egy idő óta kevesebb örömük telt a titokban elfogyasztott kis ebédekben, és gyakran, anélkül, hogy ránézett volna az asztalkára, a királyné hallgatagon selyemszálak fonásához fogott.

Már hetek teltek el azóta, hogy a királyné a selyemszálakkal babrált és hogy a különös munka

plaisir de ses doigts. Elle prenait trois fils assortis ou contrastés selon leurs nuances et, les tordant ensemble, elle façonnait un fil triple encore très fin et infiniment solide.

— Que faites-vous donc, ma reine? demandait le roi.

— Je triple²⁾ des fils de soie, répondait la reine.

— Je le vois bien, reprenait le roi. Vos doigts menus vont et viennent, vous mouillez votre ponce du bout de votre petite langue et vous tordez, vous tordez les beaux fils de soie; — mais pourquoi?

— Pour m'amuser, répondait la reine.

Le roi demandait encore:

— Et quand vous aurez tordu toutes vos soies?

La reine répondait:

— Je ne tordrai pas toutes mes soies, je ne tresse que les plus jolies, le plus fines et les plus souples. C'est pour cela que mon ouvrage dure tant; mais je ne m'y userai pas les doigts, n'ayez crainte, mon roi cher. Mon ouvrage dure, mais il finira et l'heure qu'il finira, il y aura une grande surprise.

— Pour qui? demandait le roi.

La reine souriait sans répondre, et parfois ses mains tremblaient un peu et embrouillaient les fils, tellement étaient doux les yeux du roi et si anxieuse était sa voix.

N'ayant pas eu d'autre réponse, le roi ne faisait plus d'autres questions et, assis aux pieds de la reine, comme un page bien sage, il tirait de longs sanglots d'une douloureuse viole.³⁾

C'était un roi si mélancolique!

Rien, jamais, n'avait pu le contenter. Toute joie ne lui était douce qu'à moitié et, inquiet, il pleurait la moitié de joie qui lui échappait. C'était la meilleure.

ujjai gyönyörűségét lekötötte. Kiválasztott három, árnyalatuk szerint egymáshoz illő vagy egymástól elütő fonalat és összesodörva, háromszoros, még nagyon finom és végtelenül erős fonalat formált.

— Ugyan mit csinálsz, királynőm? kérdezte a király.

— Háromszoros selyemfonalat fonok, felelt a királyné.

— Azt látom, szólt újra a király. Keskeny ujjaid ide s tova siklanak, hüvelykujjadat megnedvesíted nyelvecskéd hegyével és sodrod, sodrod a szép selyem-szálakat, — de minek?

— Hogy szórakozzak, felelt a királyné.

A király megint megkérdezte:

— És ha összesodortad minden selymedet?

Felelt a királyné:

— Nem sodrom össze minden selymemet, nem fonom össze, csak a legszebbeket, a legfinomabbakat és a leghajlékonyabbakat. Ezért tart munkám annyi ideig; de nem koptatom el tőle az ujjaimat, ne félj, drága királyom. Munkám sokáig tart, de egyszer véget ér, és az óra, melyben véget ér, nagy meglepetést fog hozni.

— Kinek? kérdezte a király.

A királyné mosolygott, de nem felelt, és a keze néha reszketett és összekuszálta a fonalat, olyan gyengéd volt a király szeme és aggodalmas a hangja.

Mínthogy más választ nem kapott, a király sem kérdezett többet, és a királyné lábaihoz ülve, mint egy engedelmes apród, hosszú zokogást csalt ki egy fájdalmas violából.

Olyan melankólikus király volt!

Soha semmi nem tudta kielégíteni. Számára minden öröm csak félig volt édes és nyugtalanul elgyászolta az öröm felét, mely elillant tőle. Ez volt a

la plus pure, la plus suave, et elle fuyait, elle s'en allait vers l'infini, odorante fumée qui se rit du désir. Toute peine lui était d'autant plus amère, car la peine, il la sentait deux fois, et les plus fugitives, touchées d'amour pour un cœur sit tendre, se posaient familièrement sur son front et le fleurissaient d'une auréole de lumineuse douleur.

Il approcha ses lèvres des mains de la reine et doucement, sans entraver leur mystérieux travail, il les baisa l'une après l'autre, plusieurs fois, — puis il leva la tête et dit :

— Reine, pourquoi m'aimez-vous moins ?

— Roi, pourquoi me demandez-vous cela ?

— Je vous demande cela pour être consolé par l'amour de votre voix.

La reine répondit :

— Eh bien ! soyez consolé. Votre question est folle, voilà ma réponse.

— Reine, ma question n'est pas folle, puisque vous ne savez comment y répondre. Si ma question était folle, vous m'auriez clos les lèvres d'un grand baiser irrésistible, — et vous ne l'avez pas fait ! Vous n'avez pas bougé, vous n'avez pas rougi, vos doigts n'ont pas suspendu⁴) leur effrayante besogne...

— Effrayante ?

— Oui, effrayante ! Le remuement perpétuel de ces doigts me fait peur ..

— Oh ! peur !

— Oui, peur ! Comme un enfant a peur à voir remuer des choses qui ne doivent pas remuer.

— Mais les doigts sont faits pour remuer ! dit la reine.

— Pas ainsi, pas ainsi !

Le roi se leva. Eloigné de quelques pas, il resta

legjobb, legtisztább, legkedvesebb öröm, és ez futott előle, elszállt a végtelen felé, illatos páráként, mely kineveli a vágyat. Minden fájdalom annál keserűbb volt neki, mert a fájdalmat, azt kétszeresen érezte, és a legmulóbb fájdalomak is, szerelemre gerjedve ilyen gyengéd sziv iránt, meghitten a homlokára ültek és feldiszitették a tündöklő szenvedés dicsfényével.

Ajkával a királyné kezeihez közeledett és gyengéden, hogy titokzatos munkájukban ne akadályozza, egyiket a másik után többször megcsókolta — aztán fölemelte fejét és így szólt:

— Királynő, miért szeretsz engem kevésbbé?

— Király, miért kérdezed ezt tőlem?

— Azért kérdezem tőled, hogy megvigasztalódjam hangod szerelmében.

Felelt a királyné:

— Nos hát, vigasztalódj! kérdésed bolondos, ez a válaszom.

— Királyné, kérdésem nem bolondos, mert nem tudod, mit válaszolj. Ha kérdésem bolondos lenne, akkor lezártad volna ajkamat ellenállhatatlan nagy csókkal — pedig nem tetted! Nem mozdultál, nem pirultál el, ujjaid nem hagyták abba borzalmas munkájukat...

— Borzalmas?

— Igen, borzalmas! Ezeknek az ujjaknak szakszerű mozgása borzalommal tölt el...

— Oh, borzalommal!

— Igen, borzalommal! Mint ahogyan egy gyermek borzad, ha mozogni lát tárgyakat, melyeknek nem szabadna mozdulniuk.

— De az ujjak arra valók, hogy mozogjanak! mondta a királyné.

— De nem így, nem így!

A király felkelt. Néhány lépésnyi távolságban

debout, fasciné par le mouvement des mains blanches de la reine. A force d'en suivre la marche sinueuse, mais régulière, il arriva à prévoir tous les petits gestes des doigts: l'ongle de l'annulaire va passer là et briller, la bague de l'index va paraître de profil, et dans le geste suivant, elle va briller de toute la splendeur oculaire⁵) de son saphir... Il y eut un geste imprévu, puis tout s'arrêta.

La reine maintenant jouait avec l'oeuvre de ses mains, un long serpent de soie tout diapré et qui semblait vraiment se dérouler en vivantes spirales.

Le roi était toujours debout, immobile et l'oeil fixe. Il ne voyait pas les mouvements que faisait la reine: il voyait encore ceux qu'elle ne faisait plus. Elle se dressa, les yeux plus lumineux que les écailles du serpent de soie qui se l'ordait sous ses doigts, et il semblait qu'ayant façonné ce simulacre elle eût acquis, par son oeuvre même, une âme nouvelle et soudaine, l'âme sifflante et venimeuse d'une vipère.

La fascinaion des yeux avait remplacé la fascination des doigts: sous le regard de la reine, le roi s'avança. Elle lui toucha l'épaule, il s'arrêta: à ce moment le serpent siffla et mordit, — et le roi étranglé tomba à genoux, puis se coucha sur le côté.

La reine ouvrit la fenêtre et fit un signe.

Les cygnes se battaient dans l'eau verte du grand canal, où les tristes peupliers pleuraient toutes leurs feuilles.

Les ailes noires se battaient contre les ailes blanches; les ailes blanches furent vaincues et elles voguèrent sur les eaux lentes du grand canal, comme des crimes qui ne seront jamais ensevelis.

állva maradt, elbűvölten a királyné fehér kezeinek mozgásától. Amint követte azok kigyózó, de szabályos menetét, végre előre látta az ujjak minden apró gesztusát: a gyűrűs ujj körme mindjárt elsuhan és föl villan, a mutatóujj gyűrűje rögtön profilban mutatkozik és a következő mozdulatnál fölcillan, mint egy szem zafirjának ragyogása... Váratlan mozdulat következett, aztán minden megállott.

A királyné most játszani kezdett kezének alkotásával, mely olyan volt, mint egy tarka-barka selyemkigyó és valóban eleven csigavonalban látszott kibontakozni.

A király még mindig mozdulatlanul állott, merev szemmel. Nem látta a királyné mozdulatait: csak azokat látta, miket már nem tett többé! A királyné felemelkedett, fénylőbb szemekkel, mint az ujjai alatt vonagló selyemkigyó pikkelyei, és úgy látszott, hogy megalkotva ezt a csalképet, e műve által hirtelen új lelket kapott, egy vipera sziszegő és mérges lelkét.

A szem varázslata helyettesítette az ujjak varázslatát: a királyné tekintete alatt a király előbbre jött. A királyné megérintette a vállát, a király megállott: ebben a pillanatban a kigyó sziszegelt egyet és harapott — és a király megfojtva a térdére esett, aztán oldalára hanyatlott.

A királyné kinyitotta az ablakot és jelt adott.

A hattyúk harcoltak a nagy csatorna zöld vizén, ahol a szomorú nyárfák elsírták összes leveleiket.

A fekete szárnyak csapkodtak a fehér szárnyak ellen; a fehér szárnyak legyőzettek és a nagy csatorna lassu vizén lebegtek, mint a bűnök, melyeket sohasem temetnek el.

OSZK

A KÜSZÖBÖN — SUR LE SEUIL

Sur le Seuil.

Au château de la Fourche,⁶⁾ tout était triste et grand: ce nom patibulaire d'abord, souvenir des primitives et dures justices seigneuriales; les quatre avenues sombres dont les lamentations faisaient un bruit d'océan; les douves où des cygnes noirs nageaient parmi les roseaux brisés, les menaçantes⁷⁾ ciguës et tant de fleurs jaunes épanouies, mais comme des soleils de mort; le château, avec ses murs couleur de ciel d'orage, son toit creusé de sillons tel qu'un labour, ses étroites fenêtres ogivées et tréflées, sa tour découronnée, proie d'un formidable lierre qui semblait la perpétuité même de la vie.

Le perron gravi et la porte franchie, on entrait en de vastes salles hautes et froides, meublées de chêne, tendues de verdure⁸⁾ où se revoyaient les roseaux penchés de la douve, ses fleurs mornes et ses ciguës, abritant sous leur ombre glacée la promenade royale des cygnes désespérés. Nul tapis que des nattes de paille;⁹⁾ partout des chiens dormant, le nez entre les pattes, et, spectre étrange (auquel je ne m'habituai jamais), vaguant de salle en salle, faisant claquer son bec dès qu'on ouvrait les portes, un héron familier.

A küszöbön.

A la-fourchei kastélyban minden szomorú volt és nagy: elsősorban ez a vesztőhelyszerű név, emléke primitív és kemény nagyuri igazságszolgáltatásnak; a négy sötét fasor, mely panaszos zugásával a tenger zaját utánozta; a sáncárkok, ahol fekete hattyuk uszkáltak a törött nád, a mérges bürök és a sok sárga virág között, melyek kinyilva is olyanok, mint a halál napjai; a kastély zivataros-ég-színű falaival, tetőzelelével, melyen barázdák mélyültek, mint a szántóföldön, keskeny csucsives és löherés ablakaival, oromtalan tornyával, mely zsákmánya volt a rettentő örökzöldnek, ami mintha magának az életnek lett volna szakadatlan folytatása.

Ha az ember a fölépcsőzeten fölment és a kapun belépett, tágas termekben találta magát, melyek magasak és ridegek volt, tölgyfabutorzatukkal, zöld fal-kárpitjaikkal, melyeken újra látni lehetett a sáncárkok hajladozó nádját, komor virágait és bürökjeit, s fagyos árnyékuk oltalma alatt a reménytelen hattyuk királyi sétáját. Semmi szőnyeg, csupán gyékények; mindenfelé alvó kutyák, orrukat a lábaik közé dugva, és furcsa kísértet gyanánt (melyhez nem tudtam soha hozzászokni), teremről-teremre járt és csörét csatlogtatta, ha nyíltak az ajtók, egy szelíd kócsag.

Cet être funèbre entraît partout; il nous suivait à l'heure des repas, picorant dans une jatte où on lui jetait sa pâture, faisant, à intervalles réguliers, un bruit pareil à celui d'une tuile branlante que le vent secoue sur un vieux mur. On l'appelait le Missionnaire, parce qu'il ressemblait, avec son regard oblique et paterne, à un révérend père capucin qui avait prêché une mission¹⁰⁾ à la Fourche, — et dont la mort, survenue peu de jours après, avait coïncidé avec l'apparition de l'oiseau, blessé d'un coup de fusil et trouvé sur la douve par un garde-chasse.

Cette histoire, un peu ridicule, m'avait amusé, le premier soir passé à la Fourche, quand mon hôte me la conta sur un ton qui, cependant, excluait toute jovialité; mais, dès le lendemain, le Missionnaire m'épouvanta, moins par sa laideur que par son assurance, par la certitude où semblait cette bête d'être chez elle, d'être maîtresse et, vraiment, d'y accomplir une mission surnaturelle.

Jamais on ne la rabrouait, jamais on ne l'enfermait; dès que son bec claquait contre une porte, on se levait pour lui ouvrir et, si elle sortait en même temps que nous, elle passait la première, grave et l'air, non de n'importe quel capucin, l'air d'un vieux juge incorruptible et doucement impitoyable.

Le Missionnaire: intérieurement, je lui avais donné un autre nom, le Remords.

Or, un soir que nous nous levions de table, (ayant soupé de venaison et de cidre parfumé au genièvre), je me heurtai à l'oiseau près de la porte et, impatienté, je dis à mi-voix:

— Passe donc, Remords!

— Pourquoi ne l'appellez-vous pas le Missionnaire? me demanda brusquement le marquis de la Hogue, en me saisissant le bras et en me regardant

Ez a gyászos lény bejárt mindenhova; követett bennünket az étkezések óráiban, egy csészéből szemelgetett, melybe eledelét vetették, és szabályos időközökben olyan zajt hallatott, mint egy meglazult téglá, melyet a szél ráz egy vén fal tetején. Misszionáriusnak hívták, mert rézsutos és atyai tekintetével egy tisztelendő kapucinus páterhez hasonlított, ki egyszer missziót prédikált a la-fourchei kastélyban, — és akinek kevés nappal azután bekövetkezett halála egybeesett a madár megjelenésével, melyet puska-golyótól megsebesítve a sáncárokban talált egy erdőőr.

Ez a kissé nevetséges történet mulattatott, mikor a La Fourcheban töltött első estén házigazdám elmesélte, olyan hangon, mely pedig kizárt minden vidámságot; de már másnap a Misszionárius borzadállyal töltött el, nem annyira rutsága, mint biztonsága és határozott fellépése által, mellyel ez az állat otthon találta magát, urnak érezte magát, valóban mintha egy természetfölötti küldetést teljesített volna.

Sohasem förmedtek rá, sohasem zárták be; ahogy a csőre megkoppant egy ajtón, fölkeltek, hogy kinyissák neki, és ha velünk egyszerre ment ki, ő haladt elől, komolyan és nem is olyan arckifejezéssel, mint akármilyen kapucinus, hanem mint egy öreg, megvesztegethetetlen és szelid, bár kérlelhetetlen bíró.

A Misszionárius: önmagamban más nevet adtam neki, ezt hogy: Lelkifurdalás.

Egy este hát asztalbontás után (vadpecsenye és borókapálinkával fűszerezett almabor volt vacsorára), az ajtónál beleülközttem a madárba és türelmetlenül, félhangosan mondtam:

— Menj hát, Lelkifurdalás!

— Miért nem szólítja Misszionáriusnak? kérdezte hirtelen De la Hogue márkí, megragadva karomat és olyan szemmel tekintve rám, melyet egy érzés hevi-

avec des yeux animés d'un sentiment que je crus d'abord de la colère, mais qui était de la terreur.

Il ajouta d'une voix qui tremblait et qui cassait les mots, comme pour en extraire, malgré soi, le secret :

— Comment savez-vous qu'il s'appelle le Remords? Qui vous l'a dit?

— Vous!

Et par ce seul mot lancé au hasard, car j'étais presque aussi troublé que M. de la Hogue, je venais de m'assurer de prochaines confidences.

Quand nous entrâmes dans la salle de nos causeries du soir, l'oiseau était devant la cheminée, où flambaient des arbres, debout sur une patte, le bec sous son aile. Voulant reprendre le dialogue, je dis simplement, en m'asseyant dans un des fauteuils de bois, pareils à des stalles de cathédrale :

— Il dort?

— Il ne dort jamais! répondit M. de la Hogue, — et, en effet, à une lueur plus vive qui sortit du foyer,¹¹⁾ j'aperçus, ironique et froid, me fixant avec l'éclat sali d'une étoile vue dans une mare à grenouilles, l'oeil du vieux juge, un oeil incorruptible et doucement impitoyable.

— Il ne dort jamais, reprit M. de la Hogue; ni moi non plus. Mon cœur ne dort jamais. Je connais le sommeil, j'ignore l'inconscience. Mes rêves sont tellement la continuation de mes pensées du soir, et, le matin, je renoue si logiquement mes rêves à ma pensée, que je ne me souviens pas d'avoir cessé de nager en pleine clarté intellectuelle¹²⁾ pendant une heure, depuis trente ans.

tett, amit először haragnak véltem, azonban valójában megdöbbenés volt.

Reszkető hangon, a szavakat tördelve, mintha akarata ellenére akarná belőlük kisajtolni a titkot, hozzátette:

— Honnan tudja, hogy Lelkifurdalásnak hívják? Ki mondta önnek?

— Ön!

És ezzel az egyetlen, találomra odavetett szóval, hiszen én is csaknem olyan zavarban voltam, mint De la Hogue ur, biztosítottam magam számára néhány hamar bekövetkező bizalmas közlést.

Mikor beléptünk a terembe, ahol esténként beszélgetni szoktunk, a madár ott volt a kandalló előtt, melyben fahasábok lángoltak, egy lábon állott, csőrét szárnya alá dugva. Folytatni akartam a beszélgetést és miközben helyet foglaltam a székesegyház kórus-székeihez hasonló fa-karosszékek egyikében, egyszerűen ezt kérdeztem:

— Alszik?

— Sohasem alszik! válaszolt De la Hogue ur, — és csakugyan egy élénkebb láng fényénél, mely a tűzhelyen föllobbant, észrevettem, amint irónikusan és hidegen rámszegezte, a békapocsolyában tükröződő csillag szennyes fényével, öreg bíróra valló szemét, egy megvesztegethetetlen és szelid, bár könnyörtelen szemét.

— Sohasem alszik, kezdte újból De la Hogue ur, én magam sem alszom. A szívem sohasem alszik. Ismerem az álmot, de nem ismerem az öntudatlan állapotot. Álmaim annyira folytatásai estéli gondolataimnak, és reggel olyan logikusan kapcsolom belé álmaimat gondolataimba, hogy harminc esztendő óta egyetlen órára sem emlékszem, melyben a teljes szellemi világosság vizén nem usztam volna.

Et à quoi je songe ainsi durant les interminables heures de ma vie? A rien, ou plutôt à des négations, à ce que je n'ai pas fait, à ce que je ne ferai pas, à ce que je ne ferais pas, même si la jeunesse m'était rendue. Car, je suis ainsi, je suis celui qui n'a jamais agi, qui n'a jamais levé le doigt vers l'accomplissement d'un désir ou d'un devoir. Je suis le lac qu'aucun vent n'a jamais ridé, la forêt qui n'a jamais brui, un ciel introublé par les nuages de l'action.

Il se tut quelques instants, après ces phrases un peu solennelles et même déclamatoires, puis:

— Connaissez-vous ma vie? Non, vous êtes trop jeune, et d'ailleurs ce que le monde sait de moi n'est pas moi. Je ne me suis jamais raconté et, sans le hasard — ou la providentielle perspicacité — qui vous a fait tantôt proférer un mot — un nom! — qui m'épouvanta (je l'avoue), vous ne recevriez pas ce soir, vous non plus, ma confession.

La voici:

J'avais huit ans, quand ma mère ramena d'un voyage lointain une petite fille à peu près du même âge, notre cousine, au moins par le nom, et que la mort de ses parents laissait aussi dangereusement seule au monde qu'une agnelle perdue la nuit dans un bois. Cette adorable petite fut tout de suite l'enfant gâté et, pour moi, une idéale soeurette, ou peut-être même une évidente fiancée, un ange chu des étoiles pour mon éternelle consolation.

A douze ans, coeur précoce et vigoureux garçon grandi parmi les pâtres, j'aimais déjà Nigelle d'une amour infinie et qui, par conséquent, jusqu'au jour où je l'ai perdue, n'a pu ni croître, ni décroître. Elle

Hogy mire gondolok, miközben így folynak életem végtelen órái? Semmire, vagyis inkább negativumokra, arra, amit nem tettem, amit nem fogok megtenni, amit nem fogok megtenni még akkor sem, ha visszakapnám az ifjúságomat. Mert én ilyen vagyok, én vagyok az, aki soha egyetlen ujját sem emelte fel, hogy vágyát vagy kötelességét teljesítse. Én vagyok a tó, melyet soha semmiféle szél nem fodrozott, az erdő, mely sohasem zugott, az ébgolt, melyre nem borultak a tett felhői.

Ezek után a kissé ünnepélyes, sőt dagályos mondatok után néhány pillanatra elhallgatott, aztán így folytatta:

— Ismeri ön az életemet? Nem, ön tulságosan fiatal és különben, amit a világ rólam tud, az nem én vagyok. Magamról sohasem beszéltem és ha nem következik be ez a véletlen — vagy a gondviselészerű éleslátás — mely önnel az imént kimondatott egy nevet — egy nevet! — amely borzadállyal töltött el (bevallom), ön sem hallaná meg ma este, ön legkevésbé sem, a vallomásomat.

Ime:

Nyolc éves voltam, mikor anyám egy messzi utazásáról egy velem körülbelül egykoru kislányt hozott magával, egy unokatestvérünket, legalább a neve szerint, kit a szülei halála olyan veszedelmesen egyedül hagyott a világon, mint egy eltévedt báránykát éjjel az erdőben. Ez az imádandó kicsike azonnal elkényeztetett kedvencünk lett, és nekem eszményi testvérkém, talán bizonyára menyasszonyom is, angyal, ki a csillagokból hullott le az én örök vigaszomra.

Tizenkétéves koromban, koránérett szivü és erőteljes gyermek voltam, aki a pásztorok között nőtt fel, Nigellet már végtelen szerelemmel szerettem, mely ennél fogva addig a napig, mikor őt elvesztettem, nem

m'aimait aussi d'une ardeur toute pareille;¹³⁾ je le savais, et l'aveu qu'elle me fit mourante, ne m'apprit rien que ma propre scélératesse.

Dès qu'un peu de raisonnement avait été possible à ma cervelle d'enfant, je m'étais fait de la vie une conception singulière, et, je le sens maintenant, criminelle. Ayant cueilli une rose, un midi que son parfum exaspéré¹⁴⁾ me tentait et que la pourpre de son sourire me donnait des envies de conquête, ayant erré dans les allées du jardin avec ma rose cueillie et oubliée entre mes doigts, je vis qu'en moins d'une heure elle s'était flétrie toute et attristée toute, blessée par les flèches du soleil, — et je songeai qu'il faut désirer les roses, mais qu'il ne faut pas les cueillir.

E je songeais aussi, Nigelle venant au-devant de moi, qu'il faut désirer les femmes mais qu'il ne faut pas les cueillir.

Beaucoup de pensées m'assiégèrent à la suite de cette primordiale découverte et, lentement, toute une philosophie de néant,¹⁵⁾ toute une religion nirvanique s'élabore dans mon orgueilleuse et faible tête. Un jour, je me la résumait d'un mot:

Il faut rester sur le seuil.¹⁶⁾

Quelques livres m'avaient aidé, des écrits ascétiques, un résumé de Platon, des abrégés de métaphysique allemande, mais, pratiquement, ma doctrine était bien à moi. J'en devins très fier et je m'enfonçai résolument dans les ténèbres de l'inaction.

Je m'appliquai à ne consommer que les actes les plus simples et surtout ceux qui, ne me promettant aucun plaisir exceptionnel, ne pouvaient me causer aucune déception.

J'avais de violents désirs, je m'y complaisais, je m'y roulais, je m'en soulais. Mon coeur s'élargissait

növekedhetett és nem apadhatott. Ő is épen ilyen forrón szeretett; én ezt tudtam, és a vallomás, melyet haldokolva tett nekem, nem derített fel előttem semmit, csupán saját aljasságomat.

Mihelyt gyermeki agyam képes volt egv kis okoskodásra, az életről sajátságos, és most érzem, bűnös fogalmat alkottam magamnak. Leszakítottam egyszer délben egy rózsát, mikor annak tuláradó illata kísértésbe ejtett és mosolyának bibora hódítási vágyra készítetett, s amint a kert fasoraiban bolyongtam, leszakított és elfelejtett rózsámmal ujjaim között, láttam, egy órába sem telt, hogy egészen elhervadt és ellankadt, megsebesítve a nap nyilaitól, — és arra gondoltam, hogy a rózsát megkivánhatjuk, de nem kell leszakítani.

És arra is gondoltam, mikor Nigelle elém jött, hogy a nőt megkivánhatjuk, de nem kell leszakítani őket.

Sok gondolat ostromolt meg e kezdetleges fölfedezés kapcsán és lassacskán a tagadás egész bölcselete, egy egész nirvána-szerű vallás bontakozott ki gögös és gyöngé fejemben. Egy napon egyetlen mondatban foglaltam össze:

Nem kell átlépni a küszöböt!

Segítségemre volt néhány könyv, aszkéta írások, egy kivonatol Plato, német metafizikai vázlatok, de a gyakorlatban, tanításom egészen az enyém volt. Nagyon büszke lettem rá és elszántan belemerültem a téllenség sötétségeibe.

Vigyáztam arra, hogy csak a legegyszerűbb cselekedeteket vigyem véghez, főként azokat, melyek nem ígértek semmi kivételes gyönyörűséget, s így nem okozhattak nekem semmiféle csalódást.

Heves vágyaim voltak, gyönyörűséget találtam bennök, hengerkőztem bennök, megittasodtam tőlük.

au point de contenir le monde. Désirant tout, j'avais tout, mais je n'avais pas tout de la même façon qu'on tient entre ses mains deux petites mains tremblantes. Je prenais tout, mais rien ne se donnait à moi; j'avais tout, — mais sans amour!

Ce n'est que plus tard, en un moment solennel, que je connus l'existence de l'amour. Jusqu'à ce moment-là, l'orgueil m'en donna l'illusion et je vécus parfaitement heureux, fier d'échapper au désenchantement qui naît de tout acte accompli.

Aujourd'hui même, et maintenant que je sais, maintenant que la douleur m'a instruit, il me serait impossible de cueillir la rose. A quoi bon? Cet épouvantable refrain chante sans cesse dans ma tête et il n'a jamais été plus impératif.

Nigelle et moi, nous vécûmes vingt ans l'un près de l'autre: elle, devenant chaque jour plus timide et plus triste, effarée de ma fortune, la pauvre qui ne possédait rien que la moisson mûre de ses cheveux blonds; moi, de plus en plus orgueilleux et indestructiblement muet.

Je l'aimais tant qu'on peut aimer, mais je ne l'aimais que jusqu'au seuil.

Ce seuil, je ne l'ai jamais franchi et pas même mon ombre, et pas même l'ombre de mon coeur ne s'est promenée dans ce palais d'amour.

Hospitalière et tendre, la porte était toujours ouverte, mais je détournais la tête, quand je passais par là, pour contempler mon propre désir, pour parler avec mon désir, pour confier à mon désir les rêves que je voulais irréalisés.

Franchir le seuil? Et après? Ce palais était peut-être un palais comme tous les palais, — mais le palais

A szívem kitágult olyannyira, hogy magába akarta zárni a világot. Mindent megkívánva, az enyém volt minden, de nem úgy volt az enyém, ahogy a kezeink között tartunk két kicsi, reszkető kezét. Magamévá tettem mindent, de semmi sem adta át magát nekem; minden az enyém volt, — de szeretet nélkül!

Csak később, egy ünnepélyes percben ismertem fel a szerelem létezését. Addig a pillanatig a büszkeség keltette föl bennem az illúzióját és tökéletes boldogságban éltem, büszkén, hogy kikerülhettem a kijózanodást, mely minden bevégzett tett szülötte.

Még ma is, pedig most tudom, most a fájdalom megtanított rá, képtelen volnék rá, hogy leszakítsam a rózsát. Minek? Ez a borzasztó refrén zug szüntelenül a fejemben és sohasem volt parancsolóbb.

Nigelle és én, mi husz évig éltünk egymás mellett: ő napról-napra félénkebb és szomorubb lett, megriasztotta a vagyonom, szegényke, neki semmije sem volt, csak szőke hajának érett termése; én pedig egyre dőlyfősebb lettem és törhetetlenül néma.

Annyira szerettem őt, amennyire csak szeretni lehet, de nem szerettem, csak a küszöbig.

Ezt a küszöböt soha át nem léptem, még az árnyékom sem, és még szívem árnyéka sem andalgott ebben a szerelem-palotában.

Vendéghivogatóan és gyengéden, az ajtó mindig nyitva állott, de én elfordítottam fejemet, ha arra felé mentem, hogy saját vágyam szemléletébe merüljek, hogy vágyammal beszéljek, hogy vágyamra bizzam az álmokat, melyekről nem akartam, hogy teljesüljenek.

Átlépni a küszöböt? És aztán? Ez a palota talán olyan palota volt, mint minden palota, — de álmaim

de mes songes était unique et tel qu'on n'en reverra plus jamais d'autres.

Elle mourut de m'avoir aimé, moi qui l'aimais d'une amour que je redis infinie. Elle mourut en me disant: Je t'aime! Et moi, je ne répondis rien.

Le héron changea de patte,¹⁷⁾ fit claquer son bec, et de l'aile gauche le passa sous l'aile droite: son oeil ironique et morne regardait maintenant M. de la Hogue.

— Cet ciseau, reprit mon hôte, vous semble bien laid et bien ridicule, n'est-ce pas?

— Bien funèbre surtout.

— Ridicule et funèbre. Je le supporte comme un châtiment. Il me fait peur, il me fait souffrir, et je veux qu'il en soit ainsi. Vous comprenez bien que, s'il me plaisait de lui tordre le cou, ce serait une affaire vite expédiée!

— Y pensez-vous? dis-je. Tordre le cou au Remords?

— J'y ai pensé, répondit M. de la Hogue. Mais, à quoi bon? Il n'y a dans cette ridicule et funèbre bête nulle signification que celle que lui donne ma volonté; je n'ai qu'à la nier pour qu'elle soit aussi morte qu'un oiseau empaillé. Croyez-vous que je sois dupe de son inanité? Me prenez-vous pour un fou?

*

Le vieillard s'était levé, secouant les longs cheveux gris qui pleuraient¹⁸⁾ sur ses joues pâles et creuses; puis, soudain calmé, il se laissa retomber dans son fauteuil.

Il répéta, très apaisé et un peu moqueur:

palotájának nem volt párja és olyan volt, melyhez hasonlót nem láthatni soha.

Nigelle meghalt, mert engem szeretett, engem, aki oly szerelemmel szerettem, mely, ismétlem, végtelen volt. Meghalt és azt mondta nekem: Szeretlek! És én, én nem válaszoltam semmit.

A kócsag másik lábára állt, csattogtatta a csőrét és bal szárnya alól jobb szárnya alá dugta: gunyos és komor szemével most De la Hogue urat nézte.

— Ez a madár, folytatta házigazdám, nagyon csúnyának és nagyon nevetségesnek tűnik föl ön előtt, ugy-e?

— Főként nagyon gyászosnak.

— Nevetséges és gyászos. Ugy viselem el, mint a fenyítést. Félek tőle, szenvedek miatta, és akarom, hogy ez így legyen. Ön jól tudja, ha ki akarnám tekerni a nyakát, az gyorsan elintézett ügy volna.

— Hová gondol? mondtam. Kitekerni a Lelki-furdalás nyakát?

— Pedig gondoltam rá, válaszolt De la Hogue ur. De minek? Nincs ebben a nevetséges és gyászos állatban semmi más jelentőség, mint az, amit az akaratom ad neki; csupán meg kellene ragadnom, hogy olyan holt legyen, mint egy kitömött madár. Azt hiszi, hogy fölülök a semmiségének? Örültnek tart ön engem?

*

Az aggastyán felállott, miközben megrázta hosszú ősz haját, mely ráomlott sápadt, ráncos arcára; aztán, hirtelen megnyugodva, visszadőlt karosszékebe.

Nagyon lecsendesülve és egy kissé gunyosan ismételte:

— Je suppose que vous ne me prenez pas pour un fou?

Comme je le regardais en souriant, et en allongeant machinalement la main vers les plumes de l'oiseau immobile, il se leva de nouveau:

— Ne touchez pas au Missionnaire!

Il avait proféré ces mots avec la voix qui dut être la voix de Charles Ier¹⁹) disant à un indiscret sur l'échafaud: «Ne touchez pas à la hache!»

— Fölteszem, hogy ön nem tart őrültnek!

Amint mosolyogva ránéztem és gépiesen kinyújtottam kezemet a mozdulatlan madár tollazata felé, újból felkelt:

— Ne nyuljon a Misszionáriushoz!

Olyan hangon ejtette ki ezeket a szokat, amilyen I. Károly hangja lehetett, mikor a vesztőhelyen így szólt egy kíváncsiskodóhoz: «Ne nyuljon a baltához!»

Jegyzetek.

¹⁾ a fogások fantáziája, a gyümölcsök ritkása. a borok mesés öregsége. — ²⁾ megháromszorozom. — ³⁾ héthúrú, vonós zeneszerszám. — ⁴⁾ fel-függesztették. — ⁵⁾ szemszerű ragyogása. — ⁶⁾ fourches (patibulaires) tulajdonképen többágu akasztófát jelent. — ⁷⁾ fenyegető. — ⁸⁾ a termék, melyek tölgyfával voltak butorozva és zöld falkárpittal bevonva, — ⁹⁾ szalmafonat. — ¹⁰⁾ sorozatos prédikációk, melyeket lelki gyakorlatok követnek. — ¹¹⁾ fény, mely a tüzhelyről jött. — ¹²⁾ nem emlékszem, hogy megszüntem volna úszni teljes szellemi világosságban. — ¹³⁾ egészen hasonló forrósággal. — ¹⁴⁾ túlcsigázott, túlizgatott. — ¹⁵⁾ a semmi, a nincs. — ¹⁶⁾ a küszöbön kell maradni. — ¹⁷⁾ lábat változtatott. — ¹⁸⁾ rásirt, ráomlott, mint a könny. — ¹⁹⁾ I. Károly angol király, kit a forradalmárok lefejeztek (1649).

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár